

La ruta de la seda.

La producció de seda a Alaquàs.

Aquesta indústria artesanal no podia faltar entre les diverses activitats que els nostres avantpassats duïen a terme al nostre poble. Els anys d'ocupació musulmana d'aquest territori no podien resultar aliens a la producció d'un bé tan significatiu de la seua cultura. Les dades que mostren els documents que hem trobat al respecte així ho posen de manifest. Ni la rendició de Balansiya a Jaume I ni la posterior expulsió dels moriscos interromperen la seua producció. Els totpoderosos velluters, gremi clau en la construcció de la Llotja de la Seda de la ciutat de València, que donaren riquesa i esplendor al Regne valencià, també es varen assortir de matèria prima a aquesta Vila.

Mostrarem alguns exemples al llarg dels anys que acrediten l'existència de les moreres als camps, la cria d'erugues per fer la seda, i la seua venda als velluters valencians. Vassalls i senyors varen tindre importants ingressos d'aquest conreu i la seua transformació, i així mateix el Castell Palau fou un centre productor.

*Exemple: Fotografia de l'Alqueria de Félix a València.
(Treball arqueològic de Víctor Algarra i Paloma Berrocal)
Autor: César Guardado*

El primer cas es de finals del segle XV. Al inventari de béns de Jaume Cardona, ferrer i sagristà del poble apareix:

“...hun artibanx de justa ab tres caixons dins lo qual foren atrobades les coses següents: ço es en lo primer una tela de lançol usada e una camissa de home usada e hun sach de cadars...”¹

*Item mes tres madeixes de seda crua de tot capell que pesaren dotze onzes...*²

Dos anys després, a l’inventari de béns del senyor d’Alaquàs, Jaume García d’Aguilar es va trobar en la casa senyorial:

En lo rebost

...Item una cacoleta de aram pa fer seda...

*...Item en la primera cambra que esta en lo dit pati a man dreta fonch atrobat un torn de seda...*³

A 1485, l’aleshores senyor d’Alaquàs estableix a l’oller Francesc Calço un taller per a fer olles, on un dels límits és un morerar d’un sarraí.

*“Ego Michael Geronimus Garcia de Aguilar... stabilio... vobis Francino Calço ollerio vicino dicti loci de Alaquaç... quoddam operatorium meum situm et positum in dicto loco... ad spatulas domus Bartolomeve matri vestris dicti Francinii Calço confrontatum cum morerari Azmet Cocentayni et cum a era rajolaris mei dicti Miquaelis...”*⁴

¹ Seda basta i curta que envolta els capolls.

² APCCV. Protocol Cristòfol Fabra 24277. 13-12-1482.

³ APCCV. Protocol Bertomeu de Carrís 20440. 20-3-1484.

⁴ APCCV. Protocol Bertomeu Carrís 20431. 31-1-1485.

A 1491, els hereus de Bernat Piquer, llaurador, varen fer inventari:

“...set fanecades part vinya part mallol e part moreral situades en terme del dit loch de Alaquaç tengudes sots directa senyoria del dit senyor del dit loch a cens de tres solidos ab luisme e fadiga e altres drets emphiteutichs les quals affronten ab terra campa den Johan Dunya ab vinya de Jaffer moro e ab cami publich que va a Torrent”⁵

A meitat del XVI, un llaurador li ven a un altre oller unes terres entre les quals també hi ha moreres. Aquest document, a més, ens permet conèixer al detall de la situació de la parcel·la entre el camí de les Alqueries i el de Picanya.

... nos Martinus Joannes Romana agricultor loci de Alaquas... vendimus... vobis... Petro Ferrando ollerio dicti loci... nonem fanecatas terre... quatuor ex dictis nonem fanecatas morerali et quinque fanecatas terre campe sitas et positas in orta dicti loci de Alaquas in partita del Ciprer... prout confrontantur ab una parte cum camino regale per quem tenditur ad locum de Picanya et cum terra campa Hieronimi Garcia agricultoris dicti loci et cum cami per quem itur de predicto loco de Alaquas ad rus sive alqueream nobilis domini Francisci de Aguilar et ab alia parte cum terra campa de [blanco] Sotil moriscat dicti loci de Alaquas ricatora media et cum terra campa de Cortes moriscat dicti loci margine medio partibus ex altera...⁶

Al mateix període, el senyor del lloc estableix a un obrer de vila dues cases que fiten amb un morerar seu.

⁵ APCCV. Protocol Cristòfol Fabra 24276. 7-11-1491.

⁶ APCCV. Protocol Joan de Berra 21531. 9-7-1539. L'alqueria a la que es refereix és de Francesc Aguilar, el pare de l'aleshores senyor, Jaume Garcia d'Aguilar i Amalrich.

Ego dominus Jacobus de Aguilar... stabilio vobis honorabilem Magistro Petrus Garcia ville operario loci de Alaquas vicino et habitatori... quasdam domos meas... sitas et positas in dicto loco de Alaquas vulgo dicto vico majori prout confrontantur cum domibus Joannis Romeu agricultor dicti loci ex una et cum Bassa et morerali mei dicti domini Jacobi de Aguilar et cum dicto vico majori partibus ex aliis...⁷

El mateix any, la filla d'un morisc mort fa inventari dels seus béns en què es posa de manifest la importància de la producció. S'hi reflecteixen uns deutes que els velluters i altres tenen amb el finat, i que sumen quasi mil sis-centes lliures. Cal fer menció que era l'últim Alfaquí de la Aljama musulmana, i que pels mateixos anys el preu d'una casa que abans era la mesquita es feu per deu lliures, i un altra al carrer de la sèquia per trenta. Aquestes dades poden situar-los en la importància de la quantitat que li devien, que no era el total de la seda que havia produït.

“...ego Ysabel Sotil uxor Michaelis Guruch filia et heres... Petrii Sotil, alfaqui quondam patris mei...

Item confes haver attrobat en bens de la dita herentia y a daquella recadents los deutes e albarans deguts a la dita herentia per les persones infraseguents

Primerament aquelles doscentes huytanta una liures que en Joan de Moros confessa deure al dit defunct de tanta seda que de aquell compra hague e rebe segons que del dit deute consta albara scrit de la ma propria de aquell a onze dies del mes de agost del any mil cinch cents quaranta hu

Item totes aquelles trenta sis liures hun sou y deu diners les quals en Miquel Oliver confessa deure al dit defunct per tanta seda que de

⁷ APCCV. Protocolo Joan de Berra 21534. 3-2-1542.

aquell compra hague e rebe segons se mostra ab hun albara scrit de la ma []

Item totes aquelles cent [huytanta tres liures set solidos huyt diners [] confessa deure al dit defunct [] causes e rahons [] albara testimonial scrit de ma de [] Torre a vuit y quatre de agost mil cinchcents quaranta hu la qual quantitat es [de] [resta] de major quantitat.

Item totes aquelles cent y vint y tres liures dotze solidos y nou diners que en Joan Gasset confessa deure al dit defunct les quals son de resta de maior quantitat per tanta seda que de aquell compra e rebe segons se mostra en albara scrit de la ma de aquell a deu del mes de febrer del any M D quaranta

Item totes aquelles sexanta tres liures que Pere Cabestany confessa deure al dit defunct de resta de preu de seda que de aquell compra [] [] Mizlata y de Masco [] al dit defunct [] de seda que de aquell compra e rebe segons se mostra per albara testimonial scrit de la ma de Joan Puig a deu de setembre y any mil cinch cents quaranta []

Item totes aquelles setze liures [] solidos y sis diners que en Pere Cabestany menor del loch de torrent les quals confessa deure al dit defunct segons albara de la sua ma scrit per causes y rahons en aquell contengudes y expressades

Item totes aquelles noranta y quatre liures y onze solidos y deu diners que en Joan Luys, oller, confessa deure al dit defunct de tanta seda li vene e rebe segons confessa ab albara scrit de la su ma a setze de agost any mil cinch cents quaranta hu

Item totes aquelles cinch centes y dos liures que en Joan [] velluter confessa deure al dit defunct de tanta seda li vene hague e rebe segons appar ab albara scrit de la propria ma de aquell lo primer de agost any mil cinch cents quaranta hu

Item totes aquelles huytanta [] liures huyt solidos y sis diners que en Frances Ubolanos confessa deure al dit defunct per tanta seda li vene segons appar ab albara de la sua propria ma scrit a vuit de agost any mil cinch cents quaranta hu

Item totes aquelles cent sexanta set liures quatre solidos que en Pere [] velluter li confessa deure al dit defunct per tanta seda que de aquell compra e rebe segons appar ab albara scrit de la sua ma a vint y hu de juliol any mil cinch cents quaranta hu⁸

Al 1612, la mort de Francesc Gerònim Simó, prevere beneficiat a l'església de Sant Andreu, va iniciar un moviment de fervor popular i social en pro de la seua beatificació.⁹ El dèsset de juny d'aquest any, el poble d'Alaquàs s'afegia:

"...Y-Is de Alaquàs portaren més de cent madexes de seda..."¹⁰

A primeries del segle XVIII, en un contracte d'arrendament dels drets dominicals del senyor de la Vila es posa de manifest l'ús del palau per a fer seda:

"Arriendo de los derechos de Señorío y Dominicales de la Villa de Alaquas otorgado por el Ilustre Marques de la Casta (Joan Pardo de la Casta y Palafox) Dueño de dicha Villa a favor de Theresa Ildefonsa Grau para quatro años desde el de enero 1702 en adelante por precio en cada uno de 3103 libras y con diferentes condiciones.

...es concedeixen a la arrendadora en lo Castell... les andanes per a fer la seda, el graner per a tenir los grans...¹¹

⁸ APCCV Protocol Joan de Berra 21534. 13-3-1542

⁹ Veure "La actitud institucional ante el proceso de beatificación de Francisco Jerónimo Simó durante el siglo XVII. Amparo Felipe Orts. *Estudis revista d'història moderna* 1997. Número 27, pàgines 117-148.

¹⁰ Joan Porcar Pere. *Coses evengudes en la ciutat y regne de València*. Edició a cura de Josep Lozano. Universitat de València. 2012.

¹¹ ARV. Fons dels Marqués de la Casta (sense catalogar). Caixa 6. Document 887. 25-1-1702.

Al primer terç d'aquest segle es contracten obres de reparació de les andanes:

*Escritura de Concordia para reparar las andanas y demás del Palacio... para hazer seda... entre Thomàs Payá Maestro Albañil de Torrent y Antonio Torres, como arrendatario de los Derechos Dominicales de la Villa de Alaquàs.*¹²

Set anys després, hi ha un arrendament de cases i terres continuen apareixent moreres:

*Arriendo de casa y tierras otorgada por Don Vicente Pueyo a favor de Joachin Portales y Francisco Portales, hermanos, labradores y vecinos de esta Villa de Alaquas... doce cahizadas de tierra poco mas o menos o aquello que sean, rodeadas de moreras con algunas oliveras construidas en el termino, huerta de la mencionada Villa en la Partida de la Sequieta...*¹³

A finals del segle diuit, el procurador del senyor de la Vila, el cremones Manfredi, fent menció als nombrosos cognoms del llinatge arrendava unes terres amb l'obligació de continuar amb aquest conreu:

...comparece Francisco Villa, Consul y Capitan General de la Excelentissima Republica de Ragusa... en nombre... del Excelentissimo Señor Don Juan Bautista Garcia de Aguilar Pardo de la Casta, Berenguer Marti de Torres, Agüero, Montagut Rocafull, y Cabanilles, Marques de la Casta y Manfredi Baron de Alaquas y Bolbaite en este Reyno y Señor de Torres Agüero en el de Murcia... cuyos poderes... le confirió... en la ciudad de Cremona... Dixo que arrendaba y daba en rento a Vicente Tarrega labrador, y vecino de la referida Villa y

¹² APCCV. Protocol Miquel Fluixà 7033. 20-1-1727.

¹³ Ibidem. 7040. 19-9-1734

baronia de Alaquas, dos hanegadas tierra huerta... Partida del Terç... que lindan por tres partes con tierras de Don Blas Jover y por la otra con tierras del Excelentissimo Marques de la Casta, por tiempo de quatro años... y precio en cada uno de ellos de diez libras... en una sola paga en el dia de San Juan de Junio...

...plantar ingerir criar a sus costas todas las moreras...¹⁴

Per últim, hem de deixar constància de que la Casa que la família posseïdora del senyoriu tenia junt al Convent del Carme a la ciutat de València, va ser seu de la Fàbrica de seda dels Cinc Gremis Majors de la Cort, a la qual va ser venuda després de que el rei Ferran VI ho autoritzara, ja que era un bé vinculat per Berenguer Martí de Torres, sogre de Jaume García d'Aguilar i Amalrich, senyor d'Alaquàs.

...Fernando por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Jerusalem, de Navarra, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Zerdeña, de Cordova, de Corzeza, de Murcia, de Jaen, de los Algarbes, de Algecira, de Gibraltar, de las Yslas de Canarias, de las Indias orientales y occidentales, Yslas y tierra firme del Mar Oceano, Archiduque de Austria, Duque de Borgoña, de Bravante, y de Milan, Conde de Absburgo de Flandes, Tirol y Barcelona, Señor de Vizcaya y de Molina etc... por quanto por parte de Don Agustin de Valdenoches como Apoderado de los Condes de Priego... son posehedores del Mayorazgo que fundó Don Berenguer Marti de Torres al qual pertenece una casa situada en la ciudad de Valencia contigua al Convento del Carmen Calzado... y casas contiguas... que se les ha proporcionado ocasión para la venta, respecto de haverse ocupado dichas casas con la nueva Fábrica de Ropas y Sedas establecida bajo mi Real Protección en essa ciudad por los Cinco Gremios Mayores de

¹⁴ ARV. Fons dels Marqués de la Casta (sense catalogar). Caixa 20. Document 30. 30-11-1782.

esta Corte... doy y concedo mi Real Licencia y facultad... para que pueda vender y venda las expressadas tres casas en las mencionadas siete mil libras a los dichos Cinco Gremios Mayores de esta Corte...

*Dada en Buen Retiro a veinte de Diciembre de mil setecientos cinquenta y siete.*¹⁵

Aquest es un exemple més de la riquesa cultural i patrimonial del nostre benvolgut Alaquàs.

Adrià Hernández García.
Quaderns d'Investigació d'Alaquàs.

¹⁵ ARV. Casa de Alaquàs. Caixa 2, expedient 77.